

Ôn tập về dấu câu (dấu chấm, dấu hỏi, dấu chấm than)

I. Kiến thức cơ bản

- Thông thường, dấu chấm được đặt ở cuối câu trần thuật, dấu chấm hỏi đặt cuối câu nghi vấn là dấu chấm than đặt cuối câu cầu khiến, câu cảm thán.
- Tuy vậy, cũng có lúc người ta dùng dấu chấm ở cuối câu cầu khiến và đặt các dấu chấm hỏi, dấu chấm than trong ngoặc đơn vào sau một ý hay một từ ngữ nhất định để biểu thị thái độ nghi ngờ hoặc châm biếm đối với ý đó hay nội dung của từ ngữ đó.

II. Hướng dẫn đọc và hiểu văn bản

1. Công dụng

Câu 1. Đặt dấu (.) (?) (!) vào chỗ thích hợp và giải thích tại sao.

a) Ôi thôi, chú mày ơi! Chú mày lớn mà chẳng có khôn.

(Tô Hoài)

Ta đặt dấu chấm than (!) vì nội dung của câu biểu thị thái độ ngạc nhiên của người nói.

b) Có nhận ra con không?

(Tạ Duy Anh)

Ta đặt dấu chấm hỏi (?) vì nội dung câu biểu thị một điều nghi vấn.

c) Cá ơi! Giúp tôi với! Thương tôi với!

(Tạ Duy Anh)

Ta đặt dấu chấm than (!) vì nội dung câu biểu thị sự cầu khiến.

d) Giờ chớm hè. Cây cối um tùm. Cả làng thơm.

(Duy Khán)

Ta đặt dấu chấm (.) vì nội dung câu biểu thị sự trần thuật.

Câu 2. Cách dùng dấu (?) (.) (!) ở các câu sau có gì đặc biệt.

a) Tôi phải bảo: (1) - Được, chú mình cứ nói thẳng thừng ra nào. (2) [...] Rồi, với bộ điệu khinh khỉnh, tôi mắng: (3) - [...] Thôi, im cái điệu hát mưa dầm sùi sụt ấy đi. (4)

(Tô Hoài)

+ Đoạn văn trên có hai câu cầu khiến câu (2) và câu (4) nhưng lại dùng dấu chấm (.) đáng lẽ phải dùng dấu chấm than (!)

b) AFP đưa tin theo cách ồm ờ: “Họ là 80 người sức lực khá tốt nhưng hơi gầy” (!?)

(Nguyễn Tuân)

Dấu chấm than, chấm hỏi được đặt trong ngoặc kép biểu thị thái độ nghi ngờ về tin đưa của AFP.

+ Biểu thị thái độ châm biếm của tác giả.

2. Chữa một số lỗi thường gặp

Câu 1. So sánh dùng dấu câu trong từng cặp câu.

a) – “Đệ nhất kì quan Phong Nha” nằm trong một quần thể hang động thuộc khối núi đá vôi Kẻ Bàng ở miền tây Quảng Bình. Có thể tới Phong Nha rất dễ dàng bằng hai con đường [...].

(Trần Hoàng)

- “Đệ nhất kì quan Phong Nha” nằm trong một quần thể hang động thuộc khối núi đá vôi Kẻ Bàng ở miền tây Quảng Bình, có thể tới Phong Nha rất dễ dàng bằng hai con đường.

+ Đoạn thứ nhất tách làm hai câu làm cho nội dung biểu đạt trở nên rõ ràng. Hơn nữa đây là hai khía cạnh khác nhau – tách làm hai câu là hợp lí.

+ Đoạn hai gộp hai câu làm một làm cho câu quá dài, nội dung biểu đạt thiếu mạch lạc.

b) – Nơi đây vừa có nét hoang sơ, bí hiểm. Lại vừa rất thanh thoát và giàu chất thơ.

- Nơi đây vừa có nét hoang sơ, bí hiểm; lại vừa rất thanh thoát và giàu chất thơ.

(Trần Hoàng)

Câu thứ nhất không hợp lí vì dùng dấu chấm (.) khi câu trần thuật chưa được trọn vẹn ý nghĩa..., dùng dấu chấm phẩy (;) như câu thứ hai mới hợp lí. Lại vừa rất thanh thoát và giàu chất thơ cùng miêu tả cho sự vật nơi đây.

Câu 2. Nhận xét về cách sử dụng dấu chấm hỏi và chấm than trong hai đoạn văn.

a) Tôi chẳng tìm thấy ở tôi một năng khiếu gì? (1) Và không hiểu vì sao tôi không thể thân với Mèo như trước kia được nữa? (2) Chỉ cần một lỗi nhỏ ở nó là tôi gắt um lên. (3)

b) Tôi chẳng tìm ở tôi một năng khiếu gì. (1) Và không hiểu vì sao tôi không thể thân với Mèo như trước kia được nữa. (2) Chỉ cần một lỗi nhỏ ở nó là tôi gắt um lên! (3)

+ Dấu chấm hỏi câu (1) và câu (2) ở đoạn a) là không hợp lí vì đây là câu trần thuật chứ không phải câu nghi vấn.

+ Câu (3) đoạn b dùng dấu chấm than (!) không hợp lí vì đây là câu trần thuật chứ không phải là câu cảm hay câu cầu khiến.

III. Hướng dẫn luyện tập

Câu 1. Đặt dấu chấm vào những chỗ thích hợp trong đoạn văn sau đây:
Đoạn văn có 5 chỗ có thể dùng dấu chấm.

Tuy rét vẫn kéo dài, mùa xuân đã đến bên bờ sông Lương

- Mùa xuân đã điểm các chùm hoa gạo đỏ mọng lên những cành cây gạo chót vót giữa trời và trải màu lúa non sáng dịu lên khắp mặt đất mới cách ít ngày còn trần trụi đen xám
- Trên những bãi đất phù sa mịn hồng mon mơn, các vòm cây quanh năm xanh um đã dần dần chuyển màu lốm đốm, như được rắc thêm một lớp bụi phấn hung vàng: Các vườn nhãn, vườn cải đang trở hoa [...] Mùa xuân đã đến
- Những buổi chiều hửng ảm, từng đàn chim én từ dãy núi biếc đằng xa bay tới, lượn vòng trên những bến đò, đuổi nhau xập xè bên những mái nhà toả khói
- Những ngày mưa phùn, người ta thấy trên mấy bãi soi dài nổi lên đây đó ở giữa sông, những con giang, con sếu cao gần bằng người, không biết từ đâu về, theo nhau lững thững bước thấp thoáng trong bụi mưa trắng xoá
- Có những buổi, cả một quãng sông phía gần chân núi bỗng rợp đi vì hàng nghìn đôi cánh của những đàn sâm cầm tới tập sà xuống, chẳng khác nào từng đám mây bỗng rụng xuống, tan biến trong các đầm bãi rậm rạp lau sậy.

(Nguyễn Đình Thi)

Câu 2. Đoạn đối thoại dưới đây có dấu chấm hỏi nào dùng chưa đúng không? Vì sao?

- *Bạn đã đến thăm động Phong Nha chưa? (1) - Chưa? (2) Thế còn bạn đã đến chưa? (3)*

- *Mình đến rồi. (4) Nếu tới đó, bạn mới hiểu vì sao mọi người lại thích đến thăm động như vậy? (5)*

Đoạn đối thoại trên câu (2) và câu (5) dùng sai dấu. Hai câu này là câu trần thuật nên dùng dấu chấm (.).

Câu 3. Hãy đặt dấu chấm than vào cuối câu thích hợp.

Đoạn văn có hai câu có thể dùng được dấu chấm than, câu 1 và câu 2. Câu 1 câu cảm thán, câu 2 câu cầu khiến.

- *Động Phong Nha thật đúng là “Đệ nhất kì quan” của nước ta! (1)*

- *Chúng tôi xin mời các bạn hãy đến thăm động Phong Nha quê tôi! (2)*

- Động Phong Nha còn cất giữ bao điều huyền bí, thú vị, hấp dẫn mà con người vẫn chưa biết hết. (3)

Câu 4. Đặt dấu câu thích hợp vào chỗ có dấu ngoặc đơn dưới đây:

Chị Cốc liền quát lớn:

- *Mày nói gì (?) (câu hỏi)*

- *Lạy chị, em nói gì đâu (!) (câu cảm)*

Rồi Dế Choắt lủi vào (.) (câu trần thuật)

- *Chối hả (?) Chối này (!) Chối này (!) (câu hỏi – câu cảm – câu cảm)*

Mỗi câu “Chối này” chị Cốc lại giáng một mả xuống (.) (câu trần thuật).

(Tô Hoài)

Câu 5. Chính tả (Nghe - viết): “Bức thư của thủ lĩnh da đỏ” (từ “đối với đồng bào tôi” đến “kỷ ức của người da đỏ”)

- Các em chú ý viết đúng các âm: tr, s, X, l, n, v, d.

- Phân biệt các dấu thanh hỏi, ngã.

- Viết đúng các từ có vần: ang, anh, at, vay, ai, at, ây, inh, iêng, ong, ưc.